

Bruno DALLAGO

AZ OLASZ KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOKAT TÁMOGATÓ INTÉZMÉNYEK¹

Az olasz törvényhozásban és statisztikai normatívákban a kis- és középvállalkozásokat (KKV) különbözőképpen definiálják. Ez annak a következménye, hogy a különböző törvények és jogszabályok céljai különböznek, s annak, hogy a statisztikai nyomonkövetés és mérés különböző technikai akadályokba ütközik. Az utóbbi években azonban az európai normatívákhoz való közeledési folyamat az általános, aminek a mértéke megfelelőnek mondható.¹

A gazdasági és szociológiai kutatásokban a KKV-kat a foglalkoztatottak száma alapján különböztetik meg. E tekintetben azonban nincs semmilyen általánosan elfogadott szabály, jóllehet a leggyakrabban azt a paramétert alkalmazzák, hogy a 0–50 foglalkoztatási határon belül kell a vállalkozást kisvállalkozásnak tekinteni (több szerző ezt a számot 99 főre emeli). A középvállalkozások határa rendszerint eléri az 500-at, de több szerző ezt a számot 1000-ben adja meg. Napjainkban egyre inkább alkalmazzák a jogi meghatározásokat, amelyek a speciális hozzájárulásokra való jogosultság terén érvényes normákból adódnak. A jogok, valamint a normák és törvények meghatározása érdekében a vállalkozásokat pontosan körülhatárolható kategóriákra szokták bontani.

Jogi keretek, nemzeti ipari struktúrák és politika nagyvállalatok esetében

Az iparpolitika Olaszországban a gazdasági és politikai ciklusoknak megfelelően különböző fázisokon ment keresztül.² A nyolcvanas évek közepéig azonban nem annyira az innovatív cselekvéseket támogatta, hanem inkább a problémákkal küszködő vállalkozásokat és ágazatokat. E célból különböző törvényeket hagytak

jóvá, és speciális eszközöket (többek között a GEPI-t és az Ipari Átalakítási és Visszaalakítási Alapot) hoztak létre. Ennek az időszaknak a közös vonása volt még, hogy olyan általános struktúrákat igyekeztek létrehozni, amelyek képesek az egész országban, az egész iparban különböző módon kifejteni hatásukat. Az eredmények általában kiábrándítóak voltak, miközben hatalmas közvagyonok mentek veszendőbe.)

A nyolcvanas években az iparpolitikai elvekben a segélyezésről a stratégiára tevődött át a hangsúly.³ Ezenkívül az iparpolitika a szokványos és hagyományosabb mikroökonómiai mellett az innovatív markoökonómiai szempontot is magáévá tette. A kormány ugyanis antiinflációs makroökonómiai politikával és az erős líra fenntartásával igyekezett a vállalkozások allokatív választási lehetőségeit módosítani. Mikroökonómiai szinten a kamatláb és ingyenes támogatás révén segítette az automatizációs eljárásokat, ezzel segítve a műszaki haladást.

Ebben a stratégiában a legfontosabb lépés három törvény volt. Ezek a következők:

a) az 1977-ben jóváhagyott 675/77-es törvény, amely magában foglalja az *Intézkedések az iparpolitika, a szektorális átalakítás, visszaalakítás és fejlesztés koordinálására* dokumentumot, amely összehangolja a szektor működését és létrehozza a Tárcaközi Iparpolitikai Bizottságot (CIPI);

b) az ún. Prodi törvény (95/79-es törvény): *Az 1979. január 30-i 26. sz. jogi rendelet végrehajtási utasítása a módosításokkal együtt a válságban levő nagyvállalatok rendkívüli irányításával kapcsolatos sürgős intézkedések tárgyában.* Ez tekinthető a legrelevánsabb operatív eszköznek a válságban levő nagyvállalatok finanszírozására és helyrehozatalára;

c) az 1992. február 17-i 46/82-es törvény A nemzetgazdasági jelentőségű ágazatok érdekében történő beavatkozás ügyében, amely létrehozta a Kutatási tevékenységet támogató alkalmazott kutatási alapot, valamint Műszaki innovációt szolgáló rotációs alapot hozott létre. A törvényhozó szándékai szerint ettől a törvénytől azt várták, hogy a KKV-kat is támogatja, de valójában szinte kizárólag csak a nagyvállalatokat segítette, mert azok jobb helyzetben voltak, s meg tudták engedni maguknak a komplex adminisztratív előkészítést. Márpedig ez volt a jellemző az egész iparpolitikára a nyolcvanas évtizedben.

Jogi keretek, nemzeti struktúrák és politika a KKV-k esetében

A nagyvállalatoktól eltérően és néhány részleges és összehangolatlan intézkedés ellenére 1991-ig a KKV-kra vonatkozóan nem volt semmilyen konkrét törvény, amely szabályozta volna át- és visszalakításukat, annak ellenére, hogy a szektor a nemzetgazdaság szempontjából kiemelt fontosságú. Erre a törvényre már nagy szükség volt, tekintettel azokra a hatalmas változásokra, amelyeken a gazdaság a nyolcvanas években keresztülment, a nagyvállalati szektorban végbement gyors műszaki haladást, valamint a piacok nemzetközivé válását és globalizálódását, s a KKV-k ennek nyomán bekövetkező váltságát követően.

A szektor menedzsmentjében mérföldkövet jelentett a 317/91-es törvény, amely magában foglalta az *Intézkedések a kis és középvállalkozások innovációja érdekében* fejezetet.⁴ A törvény alapvető újításokat érvényesített az operatív eszközökben és a nyilvános eljárásokban ebben a szektorban. A törvény az intézkedések között az alábbiakat tartalmazza:

- az innováció elterjedésének és a szakmai szolgáltatások megvásárlásának segítése;

- konzorciumok, magán- és vegyes konzorciumtársaságok, innovációs központok, pénzügyi társaságok, hitelkonzorciumok támogatása. A törvény több innovációt alkalmaz a tevékenység tárgyát és a szubvenció-szerzési eljárást illetően;

- intézkedések ipari övezetek, iparfejlesztési konzorciumok, kisiparosalapok (artigiancassa), részvénykölcson stb. ügyében. A nemzeti iparpolitikai törvény első alkalommal ismeri el ipari övezetek létezését és tekinti őket termelőegységnek.

E törvény több szempontból is releváns. Elsősorban hangsúlyozni kell a KKV-k különböző szövetkezési formáinak fejlesztésére adott erős támogatást mint a szektor

fejlesztésének alapvető eszközét, hogy le lehessen küzdeni a spontán szövetkezési műveletek elé tornyosuló nehézségeket. A KKV-szövetségek – akár csak a konzorciumok – a KKV-knak nyújtott szolgáltatási támogatás magán formáinak fejlesztését is szolgálják, ami jobban megfelel a sajátos követelményeknek.

A törvény fontos jellegzetessége, hogy a regionális kormányoknak tág teret biztosít az iparpolitika kidolgozásában és megvalósításában. Ezenkívül a törvény más – állami és magán – helyi szervek iparpolitikai intézkedésekben való aktív részvételét is támogatja, ugyanis elősegíti a projektek megvalósítását, ösztönzi és szervezi magán, ill. vegyes konzorciumok és konzorciumtársaságok (mint a BIC-k) tevékenységét. Ennek következtében a KKV-kat támogató iparpolitika és -struktúra elsősorban a szubnacionális kormányoknak és szervezeteknek vált a fő feladatává.

Ezzel a törvénnyel a KKV-k nemzeti iparpolitikája egy sor – elsősorban pénzügyi ösztönzőkön alapuló, s gyakran hatástalannak bizonyuló – koordinálatlan intézkedésről szakmai szolgáltatásokon alapuló koordinált intézkedéssorra tért át.⁵ A szakmai szolgáltatások tulajdonképpen minden másnál jobban tudják támogatni a KKV-kat a nagyvállalatokkal folytatott versenyben azzal, hogy javítják a vezetési struktúrákat, elősegítik a termelési szerkezet korszerűsítését és racionalizálását, s a magán és állami forrásokat innovatív és koordinált projektek felé terelik.

A törvény másik érdekes következménye az állami közreműködés kettős szerepének kialakulása a vállalkozóknak nyújtott szolgáltatásokban. Az államigazgatási hivatalok és a közigazgatási szervek tulajdonképpen közvetlenül szervezik meg a szolgáltatásokat azokban az esetekben, amikor hiányzik a magán-szolgáltatás. Az államigazgatási hivatalok és közigazgatási szervek különböző körülmények között mozdítják elő és koordinálják – korlátozott intézkedésekkel – a magán-szolgáltatásokat azáltal, hogy a magáncégeket segítik az akadályok és nehézségek leküzdésében.

A KKV-k számára helyi szintű iparpolitikai intézkedések előkészítésében és végrehajtásában részt vevő intézmények bemutatásakor négy különböző szintet célserű megkülönböztetünk:

- a) Közigazgatási szervek, amelyek kiterjednek a területi önkormányzatokra, a tartományokra és a városi önkormányzatokra. Ezek azok a szervezetek, amelyek a hatáskörük alá tartozó földrajzi területeken ki tudják dolgozni és meg tudják valósítani a gazdasági fejlődést támogató állami politikát. Az önkormányzatok szerepe

különösen fontos az általános politika meghatározása és azoknak a tevékenységeknek a támogatása szempontjából, amelyek – jóllehet nem nyereségesek rövid távon, s ezért magáncégek nem tudják őket segíteni – fontosak a hosszú távú fejlesztés és a kollektív célok megvalósítását szolgáló magánforrások koordinálása és egyesítése szempontjából;

b) Egyéb *helyi közigazgatási szervek*, amelyeknek az a feladatuk, hogy a helyi gazdasági tevékenységet támogassák. Közülük legfontosabbak a kereskedelmi kamarák, amelyek három fő cselekvési eszközük van: direkt szolgáltatások nyújtása vállalkozásoknak, pénzügyi támogatások allokációja, valamint speciális vállalatok alapítása;

c) *Kutatási és képzési struktúrák* mint pl. egyetemek, a Nemzeti Kutatási Tanács (CNR), a Nemzeti Atomenergia Iroda (ENEA), a különböző szakképzési struktúrák. Ezek műszaki-tudományos támogatást nyújtanak speciális projektek megvalósításához;

d) *Vállalkozói szervezetek, magán és állami vállalatok, bankok*, amelyek különböző kezdeményezésekben vesznek részt pozíciójuk erősítése és speciális célok megvalósítása érdekében.

A fenti szervezetek különbözőképpen társulhatnak s hozhatnak létre speciális struktúrákat vállalkozói szolgáltatások teljesítése céljából. Az állami közreműködés mindegyikükben lényeges szerepet játszik: vagy közvetlenül, vagy az általános feltételek vagy a közjavak megteremtése révén;

– *Konzorciumok és konzorcium-társaságok*. Korlátozott számú vállalkozásból állnak, amelyek azért fognak össze, hogy együtt egy sor operatív projektet valósítsanak meg, s ezzel kihasználják az egymás kiegészítésében rejlő előnyöket. Általában új technikák alkalmazásával és a termék-innováció fejlesztésével foglalkoznak. Magasabb szinten *ágazati szolgáltató központokat* tudnak beindítani, amelyek szaksegítségét és szolgáltatásokat nyújtanak;

b) *Üzleti egyesületek által támogatott kezdeményezések* közvetlenül vagy regionális önkormányzatok pénzügyi segítségével. Tanácsal és szolgáltatásokkal látják el a vállalkozásokat meghatározott szakterületeken, vagy sokoldalú támogatást nyújtanak számukra. Emellett *segítségnyújtási és szolgáltató központok* is léteznek, amelyeket a regionális önkormányzatok vagy szervek közvetlenül támogatnak. Céljuk, hogy az új technológiákat terjesszék a KKV-k körében, s hogy új vállalkozások megalakítását meghatározott területeken elősegítsék;

c) *Technológiai parkok*, valamint termelőtevékenységet és kutatást folytató *integrált területek és speciális*

területen folyó projektek. Céljuk összhang biztosítása a kutatás és a termelés között az állami és a magán kutatótevékenység, a szolgáltatások, valamint a fejletlen és fejlett termelőtevékenységek koncentrációjával.

A KKV-nak kedvező iparpolitika nagymérvű decentralizálása, amelyet a 317/91-es törvény alapján hajtottak végre, közelebb hozta az állami tevékenységet ahhoz a szinthez, ahol a gazdasági folyamatok zajlanak. Következésképp a politikai intézkedések rugalmasabbakká váltak, és jobban megfeleltek a helyi igényeknek. Hátrányuk azonban, hogy a különböző szintű szereplők nagy száma miatt a koordinációs tevékenység háttérbe szorult.

A pénzeszközökkel való ellátás javításában új és potenciálisan nagyon fontos intézkedés a KKV-k kockázati tőkepiacának létrehozása.⁶ Ennek a tőzsdepiacnak az első csírája 1995-ben született a „Mercato Mobiliare di Nord-Est”. Ez utóbbi nyolc lombardiai és venetói kereskedelmi kamarának, valamint több helyi és regionális banknak a kezdeményezéséből született. Még ebben az évben új piaci szabályozókat hagyott jóvá a Consob (tőzsdei felügyelet), s az új piac 1996-ban megnyílt.

A KKV-k és a nemzetközi kapcsolatok: célok, stratégiák és akadályok

A vállalkozások internacionalizálásában kétféle folyamat különböztethetünk meg: a külkereskedelmet és a termelés internacionalizálását.⁷ Az előbbi az egyszerűbb és az elterjedtebb a KKV-k körében. Az utóbbi azt jelenti, hogy a vállalkozás forrásait és műszaki-tudományos kapacitását közvetlen befektetéssel, technológialicencsel, és műszaki és termelési együttműködési megállapodások révén áthelyezik. Ezért ez a forma bonyolultabb, s a KKV-k általában hátrányban vannak, amikor a nagyobb struktúrákon kívül működnek.

A KKV-k szerepe az olasz gazdaság nemzetközivé válásában a hetvenes évek óta rohamosan nő. Viszont főleg csak a külkereskedelemre korlátozódik, ahol a tranzakciók száma és értéke, valamint a közreműködő vállalkozások száma állandóan és jelentős mértékben növekszik. Ugyanakkor azonban a KKV-k szerepe a termelés internacionalizálásban nagyon csekély maradt. Ezenkívül a KKV-knak a külkereskedelemben való részvétele is gyakran csupán szporadikus, s még csak kísérlet sem történik arra, hogy rendszeressé váljon. Ez bizonyos mértékig a domináns rövid távú szemlélet következménye, amely sok KKV külkapcsolataira jellemző.

Az olasz KKV-k nemzetközi kapcsolatainak másik gyengéssége a külkereskedelem struktúrájából adódik.

Tulajdonképpen hagyományos fogyasztói javak (többek között cipő, ruha, kötöttáru, bőráru), s tartós fogyasztási cikkek (többek között bútor és ékszer) exportjára szakosodtak. Még gyengébb a helyzetük a közbenső termékek és a beruházási javak exportjában, amelyben más országoké (Németország, Franciaország, Egyesült Államok, Japán stb.) a vezető szerep.

Az EU-országokban folyó éles verseny ellenére főképpen ezek az országok jelentik az exportpiacot. Ezek a piacok lényeges előnyökkel járnak a KKV-k számára: a földrajzi közelség, könnyű megközelíthetőség az egységes piac folytán, de azért is, mert ezek a KKV-k hagyományos piacai, s ebből adódik a jobb tájékozottság és a nagyobb bizalom.

A KKV-k különböző akadályokba ütköznek exporttevékenységük során, amelyek egyrészt a kis méreteik miatti korlátozott kapacitásukból és képességeikből, másrészt az állami és magán szervek által nyújtott export-szolgáltatások hagyományosan elégtelen mennyiségéből és minőségéből adódnak. Különböző felmérések készültek a főbb akadályok megismerése és a lehetséges megoldások megtalálása végett.⁸

Az információhiány és ezzel együtt a releváns piacokon folyó éles verseny tűnik a KKV-k külföldi piaci tevékenységének útjában álló legkomolyabb akadálnak. Az információhiány a különböző piaci szempontokra vonatkozik: a külföldi piac sajátosságaira és az ország általános helyzetére, a kereslet jellemzőire és kilátásaira, a vásárló megbízhatóságára vonatkozó ismeretekre, a hirtelbiztosítási lehetőségekre és a külkereskedelmet elősegítő más lehetőségek meglétére, a külföldi partnerekkel való kapcsolatfelvételi eljárásokra és cselekményekre, valamint a helyi bürokratikus és igazgatási követelményekre, a helyi valutára, vámokra és helyi szabályozásokra stb. E problémák némelyike az egységes európai piac kialakulásával enyhült. Más országokban azonban – akárcsak a kelet-közép-európaiakban – az információval és ismerettel kapcsolatos problémák komoly akadályt képeznek a kereskedelmi kapcsolatok terjedésének útjában.

A KKV-k külföldi piacokon tapasztalt nehézségei szolgáltatások nyújtását teszik szükségessé, hogy enyhíteni lehessen e vállalkozások relatív hátrányán. Az exportszolgáltatások típusa és struktúrája a vállalkozás és az exporttermék típusa szerint változik. A kettő Olaszországban élesen kettéválik, s ennek megfelelően az exportszolgáltatás kínálatának is ennek megfelelően kell különbözönek és rugalmasnak lennie.

A KKV-k által igényelt exporttámogatási szolgáltatásokat négy csoportra lehet osztani. Ezek a következők:⁹

a) *Információ:* amely magában foglalja a piackutatást; a piacokra és eljárásokra vonatkozó információt; a fogyasztó megbízhatóságát; a kereskedelmi, jogi valuta, vám, pénzügyi, műszaki, biztosítási információt; a fordítást és tolmácsolást; az adatbankokhoz való csatlakozást.

b) *Szakképzés:* szaktanfolyamok, szemináriumok és tanulmányutak szervezése.

c) *Vásárlásösztönzési (promóciós) szolgáltatások:* vásárlók és ügynökök felkeresése; vásárok és kiállítások szervezése; reklám- és marketing promóció; külföldi látogatások szervezése és külföldi küldöttségek vendégül látása; hírlapok és szakfolyóiratok készítése és terjesztése.

d) *Kisegítő szolgáltatások:* szállítás, műszaki segítségnyújtás, kereskedelmi hálózatok megszervezése, kereskedelmi közvetítés, technológia-transzfer, vegyes vállalatok alakítása, adósságok behajtása, hiteleszközök koncessziója, kockázatbiztosítás, licenciatranszfer, védjegy és szabadalom.

A KKV-k külkereskedelmi tevékenységét segítő állami szervek

Vállalkozói szolgáltatásokat különböző – állami és magán – szervek nyújtanak. Az állami szervek két különféle szolgáltatástípust nyújtanak: pénzügyi szolgáltatásokat és szakmai szolgáltatásokat (*1. táblázat*). Az előbbiek ellensúlyozzák a KKV-k számára rendelkezésre álló pénzügyi források korlátaiból adódóan szűkösebb kereskedelmi lehetőségeket, és enyhítik a nemzetközi piacokra jellemző kockázatot. Az utóbbiak hatékony és korszerű információs hálózat fejlesztése, szakoktatási és promóciós tevékenység megszervezése, a nemzeti és a külföldi szervezetek közötti együttműködés ösztönzése révén igyekeznek a külgazdaságot kiépíteni. Az állami szervek általánosabb, de ugyanannyira alapvető törekvése, hogy az olasz szabványokat a nemzetköziesekhez, különösen az Európai Unióéihoz igazítsák, hogy ezzel is elősegítsék a KKV-k külföldön folytatott tevékenységét.

Az állami szolgáltatások és tevékenységek szerkezete meglehetősen bonyolult, s különböző állami szervek végzik nemzeti és helyi szinten (*2. táblázat*). Ebben a cikkben azokkal foglalkozunk, amelyek kifejezetten nemzeti jellegűek, jóllehet némelyeket nemzeti hálózatok helyi szervezetei nyújtnak.

Az exporttámogatási tevékenység és a főbb szállítók megszervezése

	Hitelbiztosítás	Szolgáltatások
Állami szállítók	SACE Mediocredito	ICE Kereskedelmi kamarák
Magán szállítók	Helyi bankok Magán biztosítótársaságok	Gyáriparosok szövetségei Export-konzorciumok

1. táblázat **B) Más Minisztériumok.** A többi Minisztérium részben, és közvetlenül vagy közvetve foglalkozik a külkereskedelmi tevékenységgel. A leglényesebbek a következők:

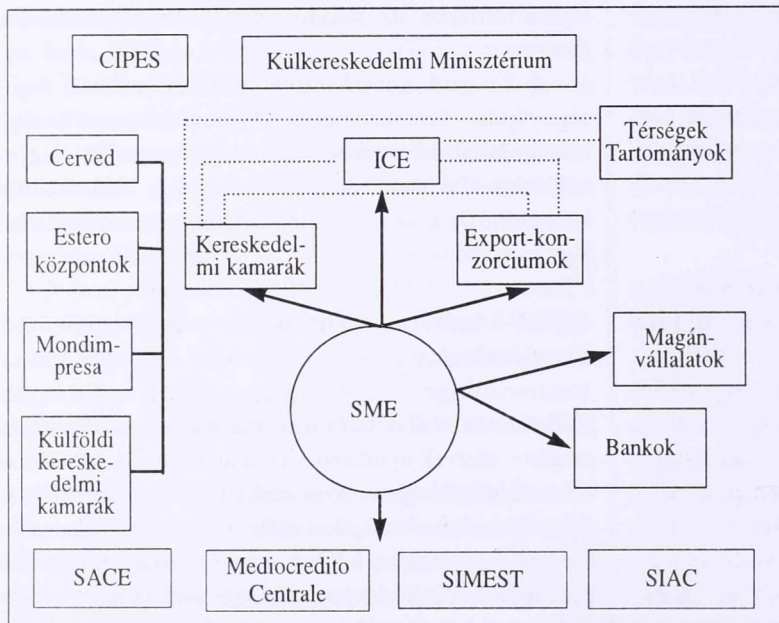
- *Pénzügyminisztérium.* Vámszabályokat tesz közzé és alkalmaz, export-import engedélyeket ad, ellenőrzi az egészségügyi, higiéniai és biztonsági normákat.

- *Költségvetési Minisztérium (Állam-kincstár).* Felügyeli a valutaárfolyamot és a valutával kapcsolatos intézkedéseket, koordinálja az export-

2. táblázat hitelek megadását, ellenőrzi a fizetési egyensúlyt, és dönt a valutaügyi vitákban.

- *Ipari és Kereskedelmi Minisztérium.* Koordinálja az ipar- és energiapolitikát, és legalizálja az áruk exportjára vonatkozó okmányokon szereplő aláírásokat, ha az áru olyan országba irányul, ahol ez az eljárás követelmény.

A KKV-k exportját támogató szervek általános felépítése

C) Nemzeti Külkereskedelmi Intézet. Az ICE a Külkereskedelmi Minisztériumnak önálló igazgatási, vagyoniügyi, számviteli és pénzügyi szerve. Jelenleg ez a legfontosabb testület, amely szakmai szolgáltatásokat és segítséget nyújt a vállalkozások exportjához és nemzetközi tevékenységéhez. Hivatalai Olaszországban (40) és külföldön (80) is megtalálhatók. 1989, az Intézet reformja után speciális szolgáltatásokat nyújt piaci alapokon az ilyen szolgáltatásokat igénylő vállalkozások számára.

A külkereskedelmet és a szakmai szolgáltatásokat szabályozó állami szervek¹⁰

A) Külkereskedelmi Minisztérium. A Minisztérium a legmagasabb szintű szerv, amely a külkereskedelmi kapcsolatokat más minisztériumokkal és más különböző szintű szervekkel együttműködve szervezi, koordinálja, szabályozza és ellenőrzi. A Minisztérium ezenkívül nemzetközi egyezményeket köt a külkereskedelmi tevékenységhez, valamint ezzel összefüggő díjakat állapít meg. Export és import engedélyeket ad, meghatározza a külföldi valutában való fizetésre és díj elfogadására vonatkozó szabályokat külföldi állampolgárok esetében, illetve illetékes exportjog megadására és külföldi székhelyű vállalatok működésének engedélyezésére.

Az ICE intézményi feladata a külkereskedelmi tevékenység ösztönzése és támogatása, s különösen a KKV-k és a KKV-kat tömörítő konzorciumok és csoportok igényeinek kielégítése. E célból az Intézet *négyfajta* szolgáltatást nyújt:

a) Információ. Ennek három különböző típusa van. Az elsőbe azok az alapinformációk tartoznak, amelyek a leendő exporttörököt igazítják el. Információkat tartalmaz olyan műszaki és gazdasági kérdésekben mint a nemzetközi árfolyamnormák, nemzetközi pénzügyi források és nemzetközi vásárok. A második típusú információk különböző szaklapokból, útmutatókból és jegyzékekből állnak. A harmadik típus az elektronikus információt tartalmazza, amelynek célja, hogy segítse a vállalkozókat a piacok és partnerek megtalálásában, és amelyet az ICE

külföldi hivatalai és más nemzeti és nemzetközi állami és magán testületek szolgáltatnak nap mint nap. Ezt az információt a SICE (Külkereskedelmi Információs Rendszer) közvetítésével küldik a felhasználóknak. Ezt az általános információs spektrumot kiegészítik még a vállalkozóknak külön kérésre konkrét kérdésekről adott „egyéni” információk.

b) *Képzés.* Az Intézet szaktanfolyamokat tart fiatal tanulóknak és dolgozóknak külkereskedelmi vagy speciális témákban. Szervez még tanfolyamokat egyes vállalkozásoknak vagy vállalkozói csoportoknak. A tanfolyamokat szakértők segítségével és más magán és állami szervezetek együttműködésével tartja.

c) *Segítség.* Az ICE hivatali hálózat, közvetlen segítséget nyújt az olasz vállalkozásoknak. A hivatalok például üzleti találkozókat szerveznek külföldi munkatársaknak, bizalmas információt közölnek a külföldi cégek megbízhatóságáról, fizetőképességéről, külföldi szakembereket, szakértőket keresnek meg, partnerek után néznek oly módon, hogy az érdekelt vállalkozást bevonják az EU Üzleti Együttműködési Hálózatába (a BC-Net-be).

d) *Promóció.* A Külkereskedelmi Minisztérium által a szakmai szövetségekkel és helyi szervekkel együttműködve lefektetett utasítások szerint az Intézet ösztönzi az ország és az olasz vállalkozások külföldi megítélésének javítását általános és speciális reklámmal és híryanaggal.

D) *Az olasz nagykövetségek.* Az olasz nagykövetségeknek van egy gazdasági témákkal foglalkozó osztálya. Ez az osztály elsősorban a vendéglátó ország gazdaságáról és lehetőségeiről gyűjt információkat, és segíti az olasz vállalkozásokat.

Pénzügyi szolgáltatásokat nyújtó állami struktúrák

A hagyományos struktúrák ezen a téren 1953-ban alakultak meg (955/53-as Törvény) abból a célból, hogy a vállalkozásokat néhány sajátos kockázat ellen bebiztosítsák és a külföldi piacokon előforduló különösen kockázatos üzleteket a Mediocredito Centrale hitelével finanszírozni lehessen. Ez a beavatkozás a 131/67-es törvénnyel kiteljesedett és rugalmasabbá vált. Alapvető lépésre csak 1977-ben került sor, az ún. Ossola Törvénnyel (277/77-es Törvény), amely magában foglalja a *Rendelkezések az áruk és szolgáltatások exportjával kapcsolatos biztosításról és hitelnyújtásról, a külföldi munkavégzésről és a nemzetközi gazdasági-pénzügyi együttműködésről.* Ez a törvény két alapvető testületet hozott létre: a CIPES-t és a SACÉ-t.

Figyelembe véve a folyamatos fejlődést az exportőröknek nyújtott pénzügyi szolgáltatások állami struktúrája a következő:¹¹

A) *Tárcaközi Külgazdaság-Programozó Bizottság (CIPES)* a CIPE (Tárcaközi Gazdasági Programozó Bizottság) keretében alakult meg 1967-ben azzal a céllal, hogy koordinálja a gazdaságpolitikai intézkedéseket, és az olasz gazdaságpolitikát összhangba hozza az Európai Unió elveivel. A CIPES elnöke a Miniszterelnök, tagjai a Költségvetési, a Külügy-, a Költségvetési, a Mezőgazdasági, az Ipari és a Külkereskedelmi Minisztérium képviselői.

B) *A Nemzeti Biztosítási Intézet (SACE)* Speciális Osztálya. Ez az osztály egy struktúrába vonja össze azokat a tevékenységeket, amelyek azelőtt különböző testületek között oszlottak meg. Feladata a biztosítás és a viszontbiztosítás, díj ellenében garanciák nyújtása a külkereskedelmi munkatársaknak politikai, katasztrófa, gazdasági, kereskedelmi és valuta jellegű kockázat ellen, és hogy biztosítási és viszontbiztosítási szerződéseket írjon alá meghatalmazott olasz szervezetekkel és vállalkozásokkal. A biztosított kockázatokon belül megkülönböztetik a hitel- és a szerződésteljesítési kockázatot. Az előbbi arra az időpontra vonatkozik, amikor az exportőr a szerződésbe bevett konkrét szolgáltatásokra megszerzi a jogot, az utóbbi pedig a szerződés egész időszakára érvényes, és akkor jár le, amikor az előbbi elindul.

C) *Központi Középtávú Hitel Intézet (Mediocredito Centrale).* Ez az Intézet az exportőrök számára a fizetés kiterjesztése esetére nyújt hitelkonstrukciót. A leggyakoribb formák az alábbiak:

♦ *Vállalkozói hitel:* ilyenkor az exportőr a fizetést meghosszabbítja a külföldi importáló számára hitelkamatok ellenében akkor, amikor a fizetést 18 hónapnál hosszabb időtartamra hosszabbítják meg külföldi beruházási javak és szolgáltatások, tervek és munkák esetében.

♦ *Vásárlói hitel (pénzhitel):* ilyenkor a kölcsönt a külföldi vásárló ország bankjainak vagy az olasz javakat és szolgáltatásokat importáló külföldi vállalkozásnak nyújtják. Ebben az esetben a külföldi vásárló a közvetlen kedvezményezett, az olasz exportőrnek ebből az a közvetett előnye származik, hogy készpénzben fizetnek neki határidőn belül és a szerződésben kikötött időpontban. Az általános feltételek azonosak a vállalkozói hitelével.

♦ *Exporthitel külföldi piacokon szerzett pénzeszközökkel.*

◆ *Kedvezményes előfinanszírozás a folyósítás előkészítési időszakában:* ez azzal a feltétellel történik, hogy a fizetés meghosszabbítása legalább 18 hónapos, és hogy a folyósítás előkészítése legalább egy év, KKV-k esetében pedig legalább 6 hónap.

D) *Külföldi Vegyesvállalatokkal Foglalkozó Olasz Vállalat (SIMEST).* Ez egy részvénytársaság, amelyet a Külügyminisztérium alapított 1991-ben. Többségi részvényes a Minisztérium és a Mediocredito Centrale. A többi pénzügyi és hitelintézetek, vállalkozói szövetségek, szövetkezetek és gazdasági testületek jegyzik.

A SIMEST elsősorban kis- és közepméretű vegyesvállalatokkal (amelyeknek a befizetett tőkéje a Minisztérium meghatározása szerint nem haladja meg az 50 millió lírát) működik együtt, valamint a fejletlenebb gazdaságok számára különösen fontos ágazatokban tevékenykedik. Preferálja a kelet-közép-európai térséget, tevékenysége főképpen a következő országokra terjed ki: Magyarország, Cseh Köztársaság, Szlovákia, Lengyelország, Szlovénia, Románia, Törökország.

E) *Olasz Hitelbiztosító Társaság (SIAC).* Ez a részvénytársaság 1927-ben alakult azzal a céllal, hogy a vállalkozásokat a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban jelentkező kockázatok ellen biztosítsa és garanciákat nyújtson. A 227/77-es törvény ezeket a célokat megerősítette és együttműködés kezdődött a SACÉ-vel, amelynek keretében az utóbbi részleges viszontbiztosítást kínálja a SIAC tevékenységéhez. A SIAC által garantált biztosítás a külkereskedelemből adódó rövid távú hitelre vonatkozik, és szerződések útján valósul meg, a kereskedelmi és politikai (katasztrófa) kockázat elleni garanciával együtt. A díjat esetenként állapítják meg, s a fedezet mértéke a teljes veszteségnek 70–80, illetve kb. 90 %-a.

A KKV támogatása kelet-európai piacokon

1989-ben a kelet-közép-európai piacok megnyíltak és a nyugat-európai országoknak újabb érdekes lehetőséget kínáltak. A nyugati cégek azonban nem rendelkeztek megbízható és kimerítő ismeretekkel ezekről az országokról. Ezenkívül tisztában voltak azzal, hogy a kelet-közép-európai gazdaságok sajátos helyzetben vannak, ami miatt piacaik bizonyos sajátos vonásokkal rendelkeznek. Ennek következtében speciális testületeket kellett felállítani, hogy a cégeket jobb és célirányosabb ismeretekkel, s további eszközökkel lássák el, amelyek alkalmassá teszik őket a váratlan problémák és nehézségek leküzdésére.

Olaszországban három fontos törvényt hagytak jóvá e hiányosságok pótlására:¹²

◆ Az első, amit 1990-ben hagytak jóvá, a 100/90-es törvény volt, amely megalapította a SIMEST-et;

◆ 1991 elején a 19/91-es törvény („A határterületekről szóló törvény”) bevezette a kizárólag a kelet-közép-európai piacokon működő Finest-et, az Informest-et és a Külföldi Pénzügyi Központot. Ezen intézmények célja, hogy Észak-Kelet Olaszországot az átmeneti gazdaságok húzó térségévé tegye.

◆ A harmadik törvény a 212/92-es törvény, amely a *Kelet-Közép-Európai Országokkal való Együttműködésről* szól. Ez a törvény kimondja, hogy a CIPES fogalmazza meg a kelet-európai országokkal folytatandó együttműködés fő irányát, mindegyikük számára átfogó együttműködési programot hagy jóvá, amelyet kormányközi egyezmények és többoldalú kezdeményezések útján hajtanak végre, s irányelveket dolgoz ki a SACE számára a törvényes rendelkezést támogató hitelpolitika prioritásainak vonatkozásában. Az együttműködés végrehajtására szolgáló eszközök közé tartozik a törvény szellemének megfelelő nemzetközi (EU és más intézmények) tevékenységek közös finanszírozása, és olasz vagy EU vállalkozások speciális akcióinak hiteltámogatása. A törvény értelmében szubvenciót öt különböző területre adnak, amelybe beletartoznak: szakképzés és műszaki segítségnyújtás, jogi és intézményi képzés és segítség, együttműködés szociális, gazdasági és környezeti témákban, műszaki-tudományos együttműködés, szállítási és telekommunikációs tervek.

► A Finest

A Finest részvénytársaság 1992-ben alakult észak-kelet-olaszországi körzetekkel és autonóm tartományokkal, s részvényesei között magánbankok is megtalálhatóak.¹³ Intézményi tevékenységén belül a Finest együttműködik a Mediocredito Centraléval, a Simesttel, az Informesttel és az ICÉ-vel, valamint különböző helyi bankokkal. Ezenkívül közvetítőként szerepel az Európai Bizottságban a JOPP programok (Phare Vegyesvállalati Program) menedzselésében, s Olaszországot képviseli a Phare-Tacis Tanácsadó Bizottságában.

A Finest különböző szolgáltatásokat és pénzügyi eszközöket nyújt az észak-kelet-olaszországi vállalkozásoknak. Különösen fontos a kelet-közép-európai partnerekkel létesítendő új vegyesvállalatok megalakításához nyújtott pénzügyi és műszaki segítség. A Finest tőke-részvényeket vásárol és vegyesvállalati befektetéseket

finanszíroz, továbbá más pénzügyi szolgáltatásokat teljesít. Ezenkívül segíti az olasz vállalkozásokat azzal, hogy általános információkkal látja el őket a kelet-közép-európai gazdaságokról, potenciális partnereket keres, s közreműködik megvalósíthatósági tanulmányok kidolgozásában, valamint a vegyesvállalat tényleges létrehozásában.)

➔ *Az Informest*

Az *Informest* Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Szolgáltató és Dokumentációs Központ¹⁴ 1993-ban létesült az észak-kelet-olaszországi körzetek, az ICE, az Olasz Kereskedelmi Kamarák Szövetsége (Unioncamere) és a Friuli-Venezia Giulia és Veneto Kereskedelmi Kamarái Szövetségeinek közös erőfeszítése révén, s tevékenysége kifejezetten a kelet-közép-európai piacon működő KKV-k támogatására irányul. A kereskedelmi kamarák és az ICE közvetítésével működik. A vállalkozásokat a szolgáltatások széles skálájával látja el, melyek közülük kiemelendők a következők:

- *Információ.* A Központ számítógépes adatbankot állított föl, és kiadja a *Business Guide*-ot (Üzleti Kalauz). Az *Informest* ezenkívül jelentéseket tesz közzé az egyes országokról, egyes ágazatokról, valamint különösen érdekes témákról.

- *Képzés, tanácsadás és konferenciák* az egyes országokról, kereskedelmi lehetőségekről, egyedi befektetésekről.

- *Árfolyam és cserekereskedelem.* A kelet-nyugati kereskedelemben fennálló hagyományos, valamint új pénzügyi akadályok leküzdése érdekében a Központ két potenciálisan fontos struktúrát hoz létre: egy központot a nemkonvertibilis valuták kereskedelmére, és mechanizmust a KKV-kal folytatott csereügyletek megkönnyítésére.

- *Kiállítások és vásárok.* Rendkívül szűk szakterületre terjednek ki, s nagyon koncentrált bennük a műszaki tartalom: csak cégek meghatározott csoportjaival foglalkoznak.

- *Technológiacsere* keleti és nyugati KKV-k között.

- *Tanácsok és információ* a finanszírozási lehetőségekről.

- *Jogi és szerződéskötési segítség,* valamint szakmai és marketing tanácsadás.

A KKV-kat segítő körzeti intézmények

A gazdaság internacionalizálódási és az Európai Unió kiépítési folyamatának előrehaladása mellett nő a körzeti és helyi önkormányzatok szerepe a gazdaságban. Ez a

nyilvánvaló ellentmondás könnyen megmagyarázható az európai politikára jellemző szubszidiaritási elvvel és azzal a ténnyel, hogy a rugalmasság egyre fontosabb a modern gazdaságokban. Következésképp a helyi folyamatok is növekvő jelentőségűek lesznek. A gazdaságpolitika regionalizációja azonban azt a veszélyt rejti magában, hogy a politika koordinálásával és a folyamatok globális szervezésével kapcsolatos követelmények még nehezebben teljesíthetők és még bonyolultabbakká váltak. Reális veszély, hogy források mennek veszendőbe, struktúrák kettőződnek meg, a különböző igazgatási szinteken egymással ellentétes politikát folytatnak. Ez különösen érvényes Olaszországra, ahol új struktúrák alakultak ki, amelyeknek az a fő céljuk, hogy a különböző politikákat koordinálják, és a különböző szintű igazgatási szervek és intézmények munkájába be tudjanak avatkozni.

Regionális struktúrák és politika

Olaszországban régi hagyományai vannak a regionális politikának. Filozófiájuk és megvalósulásuk azonban gyökeresen átalakult, különösen a nyolcvanas években.

A regionális politika hagyományos célja, főleg a hetvenes évek elejéig az volt, hogy enyhítse a fejlettségben, jövedelemben és foglalkoztatásban mutatkozó regionális különbségeket, amelyek a háború utáni hosszú időszakban, a rohamos gazdasági növekedés idején nagyon kiéleződtek.¹⁵ E célok megvalósítása majdnem teljesen egybeesett az Észak- és Dél-Olaszország közötti szakadék csökkentésével, s a politika jórészt újraelosztó jellegű volt. Nem is körzeti politika volt, hanem inkább rendkívüli nemzeti regionális politika.¹⁶ A regionális politikát tulajdonképpen rendkívülinek tekintették a nemzeti politikához képest, központilag dolgozták ki és hajtotta végre a nemzeti kormány vagy annak szervei a körzeti önkormányzatok vagy a közigazgatás mindenfajta beavatkozása nélkül. A regionális politika alapvető logikája a helyi infrastruktúra kiépítése és meghatározott „fejlesztési pólusok” képzése volt, vagyis olyan – rendszerint tőkeigényes – ipari övezetek létesítése állami forrásból történő finanszírozással. Ez azon a hiedelmen alapult, hogy ezek az alapvető befektetések más ágazatokat is fellendítenek, s ennek hatására beindul és magától halad majd előre a társadalmi-gazdasági növekedési és fejlődési folyamat. Az ország hatalmas területein azonban (főképpen a Délen) ez a politika teljes kudarcot vallott, s az állami beavatkozás csak azt érte el, hogy „katedrálisok épültek a pusztaságban”.¹⁷ Ez a politika ugyanis nem

vette kellőképpen figyelembe az intézmények alapvető szerepét a fejlesztési folyamatban, s megnyitotta az utat a politikai pártfogás és a bünszövetkezetek előtt, amelyek azután hatalmas gátat vetettek a fejlődés elé.

A gazdasági válság és az ennek nyomán létrejövő decentralizálási és átalakítási folyamat, amely a hetvenes éveket jellemezte, gyökeresen megváltoztatta a helyzetet. Ezt az időszakot az ipari decentralizáció és a KKV-k pozíciójának relatív megerősödése jellemezte, ami abban nyilvánult meg, hogy számos új vállalkozás született, egy sor korábban periférikusnak számító terület (főleg Észak-Kelet-Olaszország és különböző közép-olaszországi területek) fejlődésnek indult, valamint az olasz ipar hagyományos fellekvára, Észak-Nyugat válságba került.¹⁸

Mindez új fejlesztési stratégia megalkotásához vezetett. A sajátos fejlesztési pálya ötletét elvetették, s helyette helyi differenciált stratégiákat alkalmaztak, amelyek jobban alapoznak a helyi forrásokra. Ilyen körülmények között a központi politika tehetetlenné vált, az újraelosztási szempontok másodlagos célokká süllyedtek, s a körzeti és helyi hatóságok és szövetségek aktívabb szerepvállalásra kényszerültek.

Ezeket a kezdeményezéseket többnyire regionális pénzügyintézetek indították el, s ezzel a regionális önkormányzatok operatív előőrseivé váltak. Ugyanakkor azonban hasonló politikát folytattak más, országos szinten működő szervek is. Közéjük tartozik az IRI (az Ipari Újjáépítési Intézet), a CNR (a Nemzeti Kutatási Tanács), az ENEA (a Nemzeti Atomenergia Ügynökség), továbbá egy sor állami hivatal, amely csak Dél-Olaszországban működik (többek között az IASM, a FORMEZ, a SPIN-SUD és a FIME).¹⁹ E hivatalok mindegyike speciális illetékességű, és alapokat kap, hogy a KKV-kat szakmai szolgáltatásokkal ellátó struktúrákat létesítsen. E struktúrák skálája a kutatási tevékenységtől a műszaki innováció terjesztéséig, az új vállalkozásinkubátoroktól a meglévő vállalkozások korszerűsítéséig terjed. Más körzetek azonban hagyományosabb pénzügyi támogatási politikát folytatnak, vagy közvetlenül vesznek részt pénzügyileg a magánvállalkozásokban.

A regionális politika Olaszországban szokásos központosító megközelítését erősen bírálta az Európai Unió.²⁰ Ez a megközelítés ugyanis ellentétben állott a már említett szubsidiaritási elvvel, s elsősorban a fejlődésben lemaradt körzetek és ágazatok finanszírozására irányult, míg a helyes politika az lett volna, hogy ezen divergenciák ellensúlyozására képes feltételeket kell teremteni.

Szakmai szolgáltatások a termelési ciklus különböző fázisaiban

A „szakmai szolgáltatások” kifejezést először az 1977 évi 675-ös Törvény alkalmazta a déli körzetek számára kidolgozott rendkívüli program keretében. Azóta a kifejezés mindazon szolgáltatásokat jelenti, amelyek nem pénzügyi jellegűek, különösen azokat, amelyeknek az igénybevétele strukturálisan változtatja meg a termelési ciklust. Ilyenek például az információval, az adatbankokkal, a szakképzéssel, a szaktanácsadással és a kommercializálódással, az új technikák terjesztésével, anyagvizsgálattal és -elemzéssel kapcsolatos szolgáltatások.²¹

Éppen ez a szakmai szolgáltatás volt a regionális és a helyi közigazgatási szervek és magánkonzorciumok válasza a KKV-k nyolcvanas évekbeli válságára. A KKV-k ugyanis egyre nagyobb nehézségekkel találták magukat szemben a gazdaság rohamosan növekvő internacionalizálásához és átalakulásához való alkalmazkodásuk során. Ennek az volt az oka, hogy kis méretük megakadályozta őket abban, hogy saját szervezetükön belül tudják biztosítani mindazon szolgáltatásokat, amelyek az új körülmények között nagy jelentőségre tettek szert. A válasz erre a problémára az volt, hogy kívülről – magán és állami szakintézmények segítségével – kell nyújtani a szakmai szolgáltatásokat.

A nemzetközi és az olasz gazdaság strukturális változása sok problémát okozott a KKV-k termelési ciklusának különböző fázisaiban. Ezek a problémák a következők:²²

* Az input-beszerezés fázisában, különös tekintettel a nyersanyagokra, de a félkész árukra és a hitelre is, a KKV-k helyzete különösen gyenge, ezért könnyen alávetik magukat a közvetítők által megszabott feltételeknek. A KKV-k pozíciójának erősítése céljából különböző konzorciumformák alakultak ki. Közülük különösen fontosak a *Confidi* konzorciumok, amelyek garanciát adnak a bankoknak és a pénzügyintézeteknek a KKV-k javára;²³

* A termelési fázisban a KKV-k versenyképessége javul azáltal, hogy szolgáltatásokat vesznek igénybe a műszaki innováció, a minőségi és termékpatentok, a szakmai és menedzserképzés terén. Különböző szervezeti formák alakultak ki e szolgáltatásokhoz: regionális hivatalok, „műszaki ablakok”, kutatókonzorciumok, a KKV-k nemzetközi versenyképességének fokozását szolgáló termelés-korszerűsítésre specializálódott központok;

* Az előző fázisokban végbemenő folyamatok nyilvánvalóan véget érnek a kommercializálási fázisban. Itt a

KKV-k pozíciója különösen gyenge: hátrányuk ledolgozása érdekében különböző állami (többek között az ICE²⁴ és a Kereskedelmi Kamara), valamint a magánszervezetek (többek között az ipari szövetségek, konzorciumok, szolgáltatóközpontok) szakosodnak szakmai szolgáltatásokra. A legnépszerűbbek között vannak a külföldi piacokról és vásárlókról, kiállításokról és vásárokról információt közlő, a különböző területeken (valuta, vám, pénzügyi kérdések) az exportot segítő szolgáltató szervezetek. Egyre növekvő jelentőségű a vegyes hivatalok létesítése, külföldön vállalkozói csoportok külföldi piacokon folytatott termelésének ösztönzésére.²⁵

A regionális szolgáltatások tipológiája

Az állami és magánszervezetek által nyújtott szakmai szolgáltatások speciális területi jelleget öltöttek abban az értelemben, hogy a politika és azok a szervezetek, amelyeknek az illetékességi körébe tartozik, meghatározott területeken dolgoznak. Ez utóbbiak gyakran egybeesnek a KKV-k integrált rendszereinek tevékenységi területével, sőt még a speciális ipari körzetekéivel is. Minden területet és konkrét tevékenységi profilt speciális feltételek, problémák és igények jellemeznek. Ebből adódik a kezdeményezések és struktúrák megközelítéseinek, szervezeti formáinak sokfélesége és az egyetemesen érvényes működési modell.

Jóllehet a különböző körzetek különböző kritériumoknak felelnek meg a szakmai szolgáltatásokat illetően, és nincs általánosan érvényes²⁶ modell, a szolgáltatókat a beavatkozások eltérő jellege alapján a következő típusokba sorolhatjuk:²⁷

* *Az információátadás szerint.* Itt információ- és ismeretátadási intézkedésekről van szó, amelyekre a helyi KKV-k műszaki fejlesztési irányának kijelöléséhez és támogatásához van szükség, ami az innovációnak a szolgáltatóktól a felhasználókhöz való eljuttatásának segítségével történik. Tipikus struktúrák a kisvállalkozások műszaki korszerűsítésével foglalkozó Regionális Ügynökségek, az ún. Műszaki Ablakok az Új Technológiákról és Kutatási Konzorciumokról szóló Információk Átadására, amelyeknek az a feladatuk, hogy erősítsék az egyetemek és az ipar közötti együttműködést;

* *A vállalkozások közötti kapcsolatok szerint.* Ezek olyan intézkedések, amelyek az ugyanabban a termelési ciklusban működő vállalkozások közötti hálózatok fejlesztésére szolgálnak. A fő cél: együttműködés elindítása a termelő szervezetekben. A főbb struktúrák az Ágazati Szolgáltató Központok és az ENEA által támoga-

tott Projektek. Az előbbieket különösen Emilia-Romagnában terjedtek el, s, jóllehet kisebb mértékben, az Északi és a Központi körzetekben (ugyanakkor hiányoznak Dél-Olaszországból).²⁸ Ezek általában korlátozott felelősségű konzorciumok és vállalkozások, amelyek többnyire a részvénytőkében és a menedzsmentszervezetekben érdekeltek.

* *A vállalkozások belső funkciói szerint.* Ezek olyan ágazatközi (multiszektorális) jellegű szolgáltatóközpontok, amelyeket a különböző ágazatokhoz tartozó és különböző földrajzi területeken elhelyezkedő KKV-k felhasználhatnak. Az a cél, hogy minden gyártási folyamatban fontos innovatív stratégiai funkciókat dolgozzanak ki a helyi vállalkozások korszerűsítése céljából. Ilyen funkció pl. a minőségrendszerek fejlesztése, a berendezések egységesítése, a foglalkoztatottak műszaki képzése. Ebbe a típusba tartozik az anconai Iselqui központ: célja az elektronikus hangszerek minőségének és megbízhatóságának fokozása, jóllehet olyan operatív módszertanokat dolgozott ki, amelyek más ágazatokban is használhatóak.

* *A közjavak szerint.* Ezek a struktúrák kedvező környezetet igyekeznek létrehozni az új termelési tevékenységek közjavak előállításával történő kialakítására. Ez kétféleképpen történik: a termelőrendszer fejlesztésében stratégiai jelentőségű szolgáltatásokkal, valamint a vállalkozások és kutatási tevékenységek térbeli koncentrációjával. Az előbbieket közé tartoznak az üzleti innovációs központok (BIC), valamint a vállalkozási és innovációs központok (CII); ez utóbbiak a technológiai pólusokat és a kutatási területeket foglalják magukban. A szolgáltatások három területre terjednek ki: a vállalkozások tárgyi struktúrájával és berendezésével kapcsolatos szolgáltatásokra (többek között az őrző és felügyelő szolgáltatásokra, a konferenciatermekre, a kintinra); az irodai szolgáltatásokra (többek között a távközlésre, a fordításra, a szövegszerkesztésre), valamint a vállalati tanácsadásra (marketingre, számvitelre és könyvvizsgálatra [auditálásra], a kutatásra és fejlesztésre, a jogsegélyre, a know-how-ra és a szabadalmaztatásra).

Vállalkozási szolgáltató központok: középtávú beállítottság

A központoknak az a képessége, hogy a helyi vállalkozásokat a szolgáltatások körébe bevonják és koordinálják, általánosságban meghatározza szerepüket és fejlődési kilátásaikat. A központok fennállásának kezdeti stádiumában azonban a külső feltételekkel kapcsolatos segít-

ségnyújtás, mint pl. az állami pénzügyi segítség hozzáférhetősége alapvető jelentőségű. Amikor a központ megalakul, más tényezők relevanciája válik döntővé szerepének és fejlődésének meghatározásában. A legfontosabb tényezők közé tartozik a szolgáltatások minősége, a megbízhatóság, a szaktudás, valamint a felhasználó igényeinek és problémáinak megértési és teljesítési képessége.

A központ sikerét eldöntő tényezők a következőképpen foglalhatók össze:²⁹

* *állami támogatás* megléte, mivel ezek a kezdeményezések rövid távon rendszerint nem nyereségesek, és mivel az állam szerepe garantálja a kezdeményezés általános pozitív kimenetelét;

* a központ, az állami szervek és a vállalkozások közötti folyamatos és szoros *kapcsolat*;

* magasan képzett, vezetési és szakmai ismeretekkel rendelkező *személyzet*.

Ugyanakkor azonban különböző tényezők és szempontok akadályozzák a központok fejlődését, vagy egyenesen kudarcra ítélik őket. A leglényegesebbek közül a következőket lehet megemlíteni:³⁰

– a központok új jelenségnek számítanak, ezért le kell küzdeniük a vállalkozásoknak az állami kezdeményezésekkel szembeni hagyományos gyanakvását és bizalmatlanságát;

– gyakran nincsenek kellőképpen reklámozva, s a vállalkozások többsége nem is tud róluk;

– olykor nem állnak szilárd alapokon, hasznosságuk vitatható, illetve már működő kezdeményezések megkötőzései;

– előfordul, hogy nincsenek ötleteik, projektjeik, szakmai személyzetük csekély, s tevékenységük bürokratikus;

– lehetséges, hogy az állami és a magán alapítók közötti gyenge és kis hatékonyságú kompromisszum szülöttei, az alapítók céljai eltérőek, különbözők a prioritásaik és megközelítéseik. Következésképpen a központnak nincs világos prioritási rangsora, programrendszere és célkitűzései;

– előfordulhat, hogy tevékenységük nem kapcsolódik és nincs koordinálva más hasonló kezdeményezésekkel még ugyanazon a körzeten belül sem.

Akárcsak minden más kezdeményezés, a központoknak a szakmai szolgáltatásokban szerzett tapasztalatai is vegyesek. Általánosságban azokon a területeken sikeresek, amelyekre a speciális ipari övezetek jelenléte jellemző: az ezekre a területekre települt központok általában valamilyen szakmai profillal rendelkeznek, s

később szolgáltatásaik körét kibővítették, hogy a sajátos ágazati követelményeknek meg tudjanak felelni. Más esetekben, amikor a központok általánosabb céllal jöttek létre, tapasztalataik gyakran kiábrándítóak, illetve később szűkebb profilra váltottak át.

Szakmai szervezetek

A helyi állami struktúrák és politika mellett egy sor más kezdeményezés is folyamatban van, amelyek arra szolgálnak, hogy a KKV-k nemzetközi tevékenységét támogassák. E kezdeményezések magán jelleggel születtek, szerveződtek és valósulnak meg. Rendszerint ugyanezek a KKV-k vagy küldötteik hozzák őket létre és irányítják.

A magán struktúrák sok esetben különböző típusú szolgáltatásokat nyújtanak tagjaiknak, amelyek meglehetősen hagyományos jellegűek. A szolgáltatásoknak két forrása van. Egyrészt a vállalkozási szövetségek. A legfontosabb a Gyáriparosok Szövetsége, a Kisiparosok Szövetsége, valamint a Kis- és Középvállalkozások Szövetsége. Ezeknek a szövetségeknek rendszerint van egy külön hivataluk, amely szakmai információval látja el tagjait a külföldi piacokról, a jogi keretokről, a meglévő lehetőségekről, a különböző forrásokból beszerezhető pénzügyi, ill. más támogatások megszerzésének lehetőségeiről. Ezek a szövetségek olykor független szervezetet hoznak létre saját kereteiken belül, esetleg más szervezetekkel (pl. a kereskedelmi kamarákkal) vagy kizárólag külkereskedelemmel foglalkozó szervezetekkel (pl. a Trentino Export) együttműködve.

A szolgáltatások másik forrása az export-konzorciumok (*consorzi per l'esportazione*). Ezek legalább nyolc kis- vagy középvállalkozást tömörítő magán vagy vegyes struktúrák (az 1989. február 21-i 83. sz. Törvény rendelkezései szerint), amelyeknek az a céljuk, hogy a vállalkozások termékeit exportálják, és a külföldi piacokon támogassák őket. A konzorciumok bizonyos esetekben csak arra specializálódnak, hogy a tagvállalatok termelését, értékesítési tevékenységét vagy mindkettőt támogassák.

Hivatkozások

- AAVV (1991), Guida pratica al commercio internazionale, Il Sole 24 Ore, Milan
- Alessandrini S., Natale P. (1988), I mercati internazionali e le piccole e medie imprese, Mediocredito Lombardo, Milan
- Antonelli, C. (1988), Le politiche di sviluppo locale, Franco Angeli, Milan
- Arce M. (1994), „Il finanziamento delle piccole e medie imprese: situazione attuale e prospettive”, *Economia italiana*, n. 3, September–December, pp. 291–307

- Bagnasco A. (1977), *Le Tre Italie: la problematica territoriale dello sviluppo italiano*, Il Mulino, Bologna
- Bartezzaghi, E. (1977), *Localizzazioni industriali e incentivi*, Clup, Milan
- Battaglia A., Valcamonici R. (1990), *Nella competizione globale. Una politica industriale verso il 2000*, Laterza, Bari
- Belcaro, P. (1991), *La programmazione economica delle regioni*, CEDAM, Padua
- Bellante F. (1990), *Il processo di internazionalizzazione delle imprese*, Giuffrè, Milan
- Bianchi, P. (1985), 'Servizi reali: considerazioni analitiche e implicazioni di politica industriale', *L'industria*, n. 2
- Bianchi, P. (1990), 'Le politiche industriali per le piccole e medie imprese e il riorientamento delle politiche comunitarie', in M. Baldessari (ed.), *La politica industriale in Italia del '45 ad oggi*, Ed. SIPI, Rome
- Bianchi, P., N. Bellini, M. G. Giordani, F. Pasquini (1986), 'Servizi reali e politica industriale a livello locale', *Stato e mercato*, n. 16, April
- Bonaccorsi A. (1987), 'L'attività esportativa delle piccole e medie imprese in Italia: una rassegna delle indagini empiriche', *Economia e politica industriale*, n. 54
- Brancati, R. (1987), 'I caratteri e gli obiettivi della politica regionale in Italia', in Taylor-Amstrong (eds.), *Economia e politica regionale*, Giuffrè, Milan
- CER, IRS (1989), *Mercato e politica industriale*, Il Mulino, Bologna
- Coda Spuetta M. (1988), 'Servizi reali alle imprese: ruolo strategico e condizioni operative', *Economia & Management*, vol. 3.
- EC (19.8.92), Community decree on state support to small and medium-sized enterprises (92/C 213/02) adopted on 20 May 1992, Official Gazette of the European Communities, N. C 213/2, 19 August 1992
- FINEST (1994), *Attività della FINEST S. p. A.*, Pordenone
- Garofoli, G. (1983), 'Sviluppo regionale e ristrutturazione industriale: il modello italiano degli anni '70', *Rassegna economica*, vol. II
- Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, various issues
- GU (8/1994), Circular 30 December 1993 by the Ministry of Industry, Trade and Crafts, *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, 12 January 1994, No. 8
- GU (76/1994), Decree 22 March 1994 by the Ministry of Industry, trade and Crafts, *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, 1 April 1994, No. 76
- Gazzetta Ufficiale del Consiglio d'Europa, various issues
- Informest (1994), *Informest*, Gorizia
- ISTAT (1991a), 7° Censimento generale dell'industria e dei servizi. Questionario generale
- ISTAT (1991b), *Imprese istituzioni e unità locali*, Fascicolo provinciale Trento, 7° Censimento generale dell'industria e dei servizi, 21 ottobre 1991, ISTAT
- ISTAT (1994a), *Conti economici delle imprese con addetti da 10 a 19, anno 1991*, Collana d'informazione, edizione 1994, n. 16, Istituto Centrale di Statistica, Roma
- ISTAT (1994b), *Conti economici delle imprese con 20 addetti e oltre, anno 1991*, Collana d'informazione, edizione 1994, n. 27, Istituto Centrale di Statistica, Roma
- Lassini, A. (1979), 'L'intervento regionale per l'industria', *Economia e politica industriale*, n. 23
- Lassini, A. (1982), 'La piccola impresa nelle politiche e negli interventi regionali', in A. Arrighetti (ed.), *Piccola impresa e politica industriale*, Franco Angeli, Milan
- Nastasi V. (1990), *La SACE e il credito all'esportazione, Futura 2000*, Roma
- Nomisma (1985), *Laboratorio di politica industriale. Politica industriale, servizi reali e opportunità di sviluppo a livello locale*, November
- Nomisma (1988), *Laboratorio di politica industriale. I centri di servizio reali alle imprese: stato dell'arte e repertorio delle esperienze italiane*, n. 4
- Onida, F., G. Viesti, A. M. Falzoni (1992), *I distretti industriali: crisi o evoluzione?*, EGEA, Milan
- Ottolini, E. (1991), 'Il settore tessile e abbigliamento: potenzialità e limiti', *Impresa e stato*, June
- Presidenza del Consiglio dei Ministri (1992), *Guida all'Europa per le piccole e medie imprese dell'industria, dei servizi e dell'artigianato*, Roma
- Prodi R., De Giovanni D. (1990), 'Quarantacinque anni di politica industriale in Italia: protagonisti, obiettivi e strumenti', *Rivista di politica economica*, fasc. V
- Rocco G. (1991), *Manuale di commercio con l'estero*, Pirola, Milan
- SIMEST (1993), *Attività e modalità operative*, SIMEST, Roma
- Sirioni Mariotti M., Pappalardo S. (1984), *Impariamo ad esportare. Gli organismi di promotion, gli incentivi all'esportazione, le opportunità internazionali*, Cedam, Padova
- Tolomelli C. (1992), 'Le politiche industriali regionali e locali: le opportunità della legge 317/91', in XIII Conferenza italiana di scienze regionali, ASIRE, Ancona
- Toschi M. P. (1987), 'La domanda di servizi reali a favore dell'internazionalizzazione', *Commercio*, n. 25
- Valli V. (1993), *Politica economica*, Vol. I.: Teoria e politica dello sviluppo. Il caso italiano, La Nuova Italia Scientifica, Roma
- Zarri M. (1991), *Guida ai programmi ed interventi della Comunità Economica Europea*, Moggioni, Milan
- Zuliani A. (1994), 'Fattori strutturali e aspetti evolutivi nelle imprese italiane alla luce dell'ultimo censimento', *Economia italiana*, N. 1, January-April, pp. 77-107

Lábjegyzet

- 1 A CIPE és a Konjunktúra Kutatási Alapítvány „Kis- és középvállalkozások adózási és piaci környezetét” kutatási program keretében született tanulmány rövidített változata.
- 2 V.ö. CER, IRS (1989), R. Prodi, D. De Giovanni (1990), V. Valli (1993)
- 3 V.ö. A. Battaglia, R. Valcamonici (1990)
- 4 V.ö. C. Tolomelli (1992)
- 5 V.ö. M. Coda Spuetta (1988)
- 6 V.ö. M. Arcelli (1994)
- 7 V.ö. F. Bellante (1990)
- 8 V.ö. S. Alessandrini, P. Natale (1998), A. Bonaccorsi (1987)
- 9 V.ö. A. Bonaccorsi (1987), M.P. Toschi (1987)
- 10 V.ö. G. Rocco (1991), M. Sirioni Mariotti, S. Pappalardo (1984)
- 11 V.ö. AAVV (1991), V. Nastasi (1990), G. Rocco (1991), SIMEST (1993), M. Sirioni Mariotti, S. Pappalardo (1984)
- 12 V.ö. *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, különböző számok.
- 13 V.ö. FINEST (1994)
- 14 V.ö. Informest (1994)
- 15 V.ö. Antonelli, 1988; R. Brancati, 1987
- 16 Ezek közül az ügynökségek közül a Cassa per il Mezzogiorno (a Déli Alapok) volt az első, amely az infrastruktúra finanszírozását célozta meg Dél-Olaszországban, valamint a gazdasági fejlesztés elősegítését ebben a térségben különböző közvetlen és közvetett eszközök alkalmazásával és sokféle politika folytatásával. A Cassa 1950-ben alakult, majd 1986-ban szűnt meg.
- 17 E. Bartezzaghi, 1977
- 18 A. Bagnasco, 1977; G. Garofoli, 1983
- 19 Ezek a következők: a Mezzogiorno (olasz Dél) Fejlődését Segítő Intézet, a Mezzogiorno Oktatási és Kutatási Központ, a Mezzogiorno Tervezési és Innovációs Társaság, a Mezzogiorno Ipari-Pénzügyi Társaság.
- 20 P. Bianchi, 1990
- 21 P. Bianchi, 1985
- 22 F. Onida, G. Viesti, A.M. Falzoni, 1992
- 23 M. Arcelli, 1994
- 24 A Külkereskedelmi Intézet.
- 25 Tipikus példa erre a csempegyártás Sassuolo-ban: az Assopiastrelle (helyi termelői szövetség) három csempegyártó-központot alapított az ICE-vel együttműködve az Egyesült Államokban, Németországban és Franciaországban.
- 26 Ez a megállapítás még ugyanazon a körzeten belül is érvényes.
- 27 Nomisma, 1988
- 28 Tipikus ilyen központ a Cemeter (az exkavátor-gyártásban), a Centro Ceramico (a csempegyártásban), a Cercal (a cipőiparban), a Cesma (a mezőgazdasági gépgyártásban) stb.
- 29 Nomisma, 1985
- 30 P. Bianchi et al., 1986; E. Ottolini, 1991